

Norsk Tourette Forening

Norsk Tourette Forening
Frankendalsveien 97
3274 Larvik

tlf: 31 41 10 55, mobil: 47 35 98 69
e-post: post@touretteforeningen.no
Foretaksregisteret: NO 980 743 438
Bankkonto: 1644 20 11161

Hørings svar fra Norsk Tourette Forening

NOU 2019: 23 Ny opplæringslov

Det vises til NOU 2019: 23 Ny opplæringslov og til høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet, der det bes om høringsinstansenes syn på opplæringslovutvalgets utredning.

Norsk Tourette Forening (NTF) er en landsdekkende interesseorganisasjon som arbeider for kunnskap om- og forståelse for Tourettes syndrom (TS) og kroniske ticstilstander. TS viser seg ved gjentatte, ufrivillige bevegelser (motoriske tics) og ufrivillige lyder (vokale tics). Tics kan skape utfordringer knyttet til skoleprestasjoner. Spesifikke lærevansker forekommer i tillegg forholdsvis ofte hos elever med TS, og skolefravær er et problem.

Utvalgets forslag til ny opplæringslov berører en rekke viktige forhold for elever med Tourettes syndrom (TS). NOU 2019: 23 er et svært omfattende dokument. Norsk Tourette Forening har konsentrert sitt høringsinnspill om noen viktige forhold for elever med TS og vil trekke frem følgende som særlig viktig:

Kapittel 10. Universell opplæring og individuell tilrettelegging

NTF forstår intensjonen bak forslaget om å innføre begrepene *universell opplæring, forsterket innsats* og individuelt tilrettelagt opplæring og er med noen viktige forbehold positiv til flere av forslagene til nytt kapittel 10:

- **Vi er grunnleggende enig med utvalget i at det er viktig at elevene får en individuell rett til tilrettelagt opplæring** (spesialundervisning), jf. utvalgets forslag til § 10-3. Dette er en nødvendig og viktig rettsikkerhetsgaranti for elever og deres foresatte.
 - Utvalget har i sitt forslag til ny lovtekst valgt å ikke videreføre ordlyden i dagens lov (§ 5-4) som gir elev og foresatte en rett til å kreve at skolen undersøker om eleven har behov for spesialundervisning. **NTF mener at både elever og foresattes rett til å kreve en sakkyndig vurdering bør presiseres entydig i ny opplæringslov.**
 - Utvalget foreslår i § 10-4 første ledd at det alltid skal hentes inn en sakkyndig vurdering fra PPT før det avgjøres om det skal gis individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning). Dette er en oppfølging av dagens lovgivning. **NTF støtter at det alltid skal hentes inn en sakkyndig vurdering fra PPT før det avgjøres om det skal gis individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning).**
 - Utvalget foreslår i § 10-4 andre ledd at en sakkyndig vurdering kan fravikes dersom dette er grunnlagt. Dette forslaget er problematisk, siden det tillater skolen å fravike en sakkyndig utredning dersom den mener at eleven kan få «tilfredsstillende opplæring på ein annan måte». Det er ikke sagt noe om hva «tilfredsstillende» betyr mer konkret, noe som kan åpne for at skolen tar utenforliggende hensyn i vurderingene. **NTF mener derfor at det bør framgå i klartekst lov/forskrift at skolens ev. avvik fra sakkyndig**

vurdering fra PPT bare kan begrunnes dersom skolen kan begrunne at dette gir bedre opplæring.

- Utvalget viser i merknadene til § 10-5 at kravene til innhold i sakkyndig vurdering viderefører dagens regler. NTF erfarer at for mange sakkyndige vurderinger er relativt runde særlig når det gjelder nødvendige tiltak for å gi tilfredsstillende utbytte av undervisningen. Skolene får dermed for stort spillerom til å fortolke det som sies i den sakkyndige vurderingen og i praksis nedskalere nødvendige tiltak. **NTF er kritisk til at man ikke foreslår å øke / tydeliggjøre kravene til innholdet i sakkyndig vurdering og IOP, herunder også en plikt for PPT til samarbeid med BUP/HABU i arbeidet med vurderingen.** Nødvendig tydeliggjøring av krav burde f.eks. kunne gjøres gjennom forskrift, derfor er det uheldig at utvalget foreslår å fjerne muligheten til å gi slike forskrifter.
- Forslaget til § 10-4 og 10-5 inneholder ikke bestemmelser om PP-tjenestens kompetanse. Heller ikke forslaget til § 10-12 som ifølge utvalget viderefører dagens regelverk (jf. s. 726) stiller krav til at kommunen/fylkeskommunen skal ha PPT, sier noe om krav til faglige kvalifikasjoner. Her sies det kun at dersom man ikke har nødvendig kompetanse så skal denne hentes inn utenfra. Det er slik sett opp til tjenesten selv å vurdere om den har tilstrekkelig kompetanse. NTF erfarer dessverre at en rekke sakkyndige vurderinger i PPT i dag skrives av personer uten nødvendig faglig kompetanse til å foreta de vurderinger de faktisk gjør. Dette fører i en rekke tilfeller til at elever med TS ikke får nødvendig hjelp i skolehverdagen. Noe som igjen kan føre til unødvendig skolefravær, psykiske lidelser, mv. **NTF mener det må stilles krav om kompetanse om TS og andre nevrouviklingsforstyrrelser for å utrede og skrive sakkyndig vurdering når det er (antatte) nevrouviklingsforstyrrelser som del av lærevansker.**
- Utvalget foreslår i § 10-6 at den som skal gi individuelt tilrettelagt opplæring (spesialundervisning) skal tilfredsstillere kompetansekravene for å bli tilsatt i lærerstillinger. Det foreslås også at dette kravet kan fravikes dersom det vil gi eleven bedre opplæring, men kun dersom den som i tilfelle gir opplæringen har UH-utdanning. Slik NTF leser forslaget, innebærer dette en innskjerping av dagens praksis der assistenter blir satt til slik undervisning. **NTF støtter dette.**
- Utvalget foreslår at muligheten for å bruke assistenter opprettholdes som en del av forslaget til § 10-9 om personlig assistanse. Mange elever med TS vil ha behov for personlig assistanse for å organisere skolehverdagen, enten det handler om å finne rett bok og slå opp på rett side, prosessere / «oversette» verbal undervisning/informasjon, huske avtaler, finne rett undervisnings, osv. For elever med TS vil det derfor være av avgjørende betydning at den som yter personlig assistanse har nødvendig innsikt i TS og tilhørende lærevansker. Med andre ord ligge slik assistanse i grenselandet mellom opplæring og «assistanse». **NTF ber derfor om at det presiseres i lovforarbeidene at personlig assistanse bare skal gis av noen som har kompetanse til å forstå diagnosen og tilhørende problemstillinger.**
- Utvalget vurderer tre ulike modeller for lovregulering av den individuelle retten til tilrettelagt opplæring, hhv. å skille mellom individuelt tilrettelagt opplæring / personlig assistanse / fysisk tilrettelegging (modell 1), differensiere opplæringstilbudet ut fra grad av tilrettelegging (modell 2) og at kun elever som har behov for avvik fra læreplaner skal ha rett til individuelt tilrettelagt opplæring (modell 3).

- **NTF støtter, med noen viktige forbehold (se nedenfor) modell 1.** For elever med TS dreier tilretteleggingsbehovene seg ikke utelukkende om pedagogiske grep, selv om også disse er viktige. Elever med TS kan også ha behov for fysisk tilrettelegging av skolehverdagen (herunder også IKT) og til personlig assistanse.
- **NTF vil på det sterkeste advare mot modell 3.** Mange elever med TS og komorbide tilstander kan ha et omfattende behov for individuell tilrettelegging av skolehverdagen, men vil med slik tilrettelegging i stor grad være i stand til å følge læreplanene. Modell 3 vil kunne være negativ for disse elevene.
- **NTF vil på samme måte advare mot modell 2.** Denne innebærer, ifølge utvalget selv en høyere terskel når det gjelder hvem som har rett til spesialundervisning enn etter dagens regler. NTF viser til barnekonvensjonen artikkel 3 som krever at det gjøres grundige konsekvensvurderinger dersom man innfører endringer som kan være til skade for barn. Utvalget har ikke foretatt slike vurderinger. Ønsker om redusert mengde individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning) må komme som konsekvens av bedre tilpasset ordinær opplæring og ikke ved at vilkårene for å innvilge spesialundervisning strammes inn.
- Utvalget konkluderer selv med å anbefale modell 1 (se ovenfor) og har lagt denne til grunn i forslaget til ny lovtekst. Det foreslås videre at kun retten til individuelt tilrettelagt opplæring skal omfattes av krav om sakkyndig vurdering fra PPT. For retten til personlig assistanse og fysisk tilrettelegging (inkludert tekniske hjelpemidler) foreslås det at de vanlige saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven skal legges til grunn.
 - **NTF har forståelse for at personlig assistanse og fysisk tilrettelegging ikke alltid må gjennom en sakkyndig vurdering fra PPT, men vi er grunnleggende uenig i at det ikke skal stilles krav til sakkyndig vurdering som grunnlag for slike vedtak.** Forvaltningsloven stiller kort et krav om at saker skal være «så godt opplyst som mulig». Ifølge lovforarbeidene strekker denne plikten ikke lenger enn «hva som etter omstendighetene i det enkelte tilfelle er praktisk mulig og økonomisk forsvarlig». Det stilles heller ingen krav om særskilt kompetanse til å foreta nødvendige vurderinger. NTF tror utvalget har hatt for liten innsikt i behov for tilrettelegging ved TS og andre nevrouviklingsforstyrrelser når de sier at man må *unngå sammenblanding av personlig assistanse, fysisk tilrettelegging og tilrettelegging av selve opplæringen*. Både personlig assistanse og fysisk tilrettelegging kan være helt nødvendige tiltak for å kunne tilrettelegge selve opplæringen. Det er behov for sakkyndig kompetanse for å utrede slike behov, men denne finnes ikke nødvendigvis alltid hos PPT.
- Utvalget foreslår å erstatte dagens begreper *tilpasset opplæring, tidlig innsats/intensiv opplæring og spesialundervisning* med henholdsvis *universell opplæring, forsterket innsats og individuelt tilrettelagt opplæring*.
 - **NTF forstår intensjonene bak forslaget og støtter forslagene om å innføre begrepene *forsterket innsats og individuelt tilrettelagt opplæring*. Vi er derimot i tvil om begrepet *universell opplæring* er egnet.** Her foreslår vi, i mangel av bedre begreper, å beholde begrepet *tilpasset opplæring*.
 - **NTF støtter utvalgets vurdering om at *forsterket innsats* ikke skal være forbehold de lavere trinnene, men skal forstås som plikt skolen skal ha for elever på alle trinn og i alle fag.** NTF mener begrepet også bør omfatte «mindre» men varige tilretteleggingstiltak – særlig når skolen ikke i tilstrekkelig grad er universelt utformet

- og når universell tilrettelegging ikke er mulig / hensiktsmessig.** Mange elever med TS vil ha behov for tilrettelegging ut over det som kan forventes å gis som universelle løsninger, f.eks. hyppigere pauser, doble sett med bøker, tilrettelegging av lekser / lekseplaner, mv. uten at det bør være nødvendig med vedtak om individuell tilrettelagt undervisning (spesialundervisning). Dette er tiltak som det kan være behov for gjennom hele skoleløpet.
- **NTF er kritisk til utvalgets forslag om å videreføre dagens regler om at elever kan ha eneundervisning i kortere perioder som en del av forsterket innsats uten at det er gitt samtykke til dette.** For det første har ikke utvalget klargjort hvem det siktes til med «uten samtykke» (eleven, foreldre, skoleledelsen). Dernest har ikke utvalget avklart hva det betyr at noe er *til beste for eleven*. Hvem skal vurdere dette? Disse forholdene må klargjøres. NTF er redd for at denne muligheten i praksis blir brukt som unnskyldning for å fjerne «uromomenter» fra klassen, ikke fordi dette gagnar eleven men fordi det er en lettvinnt løsning for å få ro i klassen.
 - Utvalget viser til at forsterket innsats skal gis til elever som står i fare for å bli «hengende etter». I tillegg til at en slik forståelse i seg selv er stigmatiserende, og derfor bør byttes med en mer nøytral betegnelse som f.eks. «ikke har forventet progresjon» (ref. Stortingsmelding 21 «Lærelyst») **mener NTF at vilkåret for forsterket innsats eksplisitt bør fange en hensikt om forebygging, dvs. elever som står i fare for å ikke oppnå forventet progresjon.**
 - Utvalget viser i utredningen til begrepet *universell utforming* når de foreslår å endre tilpasset opplæring til universell opplæring. Samtidig viser utvalget til at skolene innen den universelle opplæringen skal ha en plikt til å gi de elevene som trenger dette en *forsterket innsats* i form av konsentrert og målrettet opplæring. **NTF frykter – og advarer mot – at dette kan føre til at man havne i en situasjon der skolene alltid først prøver ut universelle løsninger og deretter forsterket innsats – selv der det er åpenbart behov for *individuell tilrettelagt opplæring*.**
 - Utvalget sier selv i sin utredning at dersom en elev «til tross for forsterket innsats, ikke får tilfredsstillende utbytte av opplæringen, vil eleven ha rett til individuelt tilrettelagt opplæring». Dette kan forstås slik at retten til individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning) ikke skal inntreffe før etter at forsterket innsats er prøvd ut. En slik rekkefølge vil ofte være riktig, men ikke alltid. I noen tilfeller vil det være relativt åpenbart at det ikke er riktig eller nødvendig å vente på at forsterket innsats er utprøvd før man vurderer behov for individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning). Vi antar at dette heller ikke har vært utvalgets intensjon. **NTF mener at det bør komme tydelig frem av både loven og forarbeidene at retten til individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning) ikke gjøres betinget av at forsterket opplæring er prøvd ut først.** For mange elever som åpenbart vil ha behov for individuelt tilrettelagt undervisning (spesialundervisning) er det viktig at prosessen ikke blir utsatt fordi skolen først skal prøve forsterket opplæring. NTF erfarer at mange skoler allerede i dag venter for lenge med å henvise til PPT. Det er en åpenbar risiko for at denne situasjonen kan forverres dersom skolen først skal prøve ut forsterket innsats.
 - Utvalget foreslår at PP-tjenestens mandat skal utvides til å gjelde alle elever, jf. forslag til § 10-12 og utvalgsrapporten ss. 378, 380 og 726. Dette begrunnes med at en slik utvidelse «kan bidra til at færre elever trenger individuelt tilrettelagt opplæring, at de som trenger det, får raskere og riktigere hjelp, og at opplæringsstilbudet til den enkelte elev blir bedre».

- NTF er enig i at skolene generelt sett har behov for høyere spesialpedagogisk kompetanse. Vi er imidlertid særlig bekymret for kompetansen om spesifikke lærevansker som følger med TS og andre nevrouviklingsforstyrrelser. Disse elevene er sårbare og trenger god hjelp i skolehverdagen. **NTF mener derfor at PP-tjenesten fortsatt må ha et tydelig hovedansvar for elever med særlige behov.** Vi støtter derfor ikke utvalgets forslag. Dette trenger ikke å gå på bekostning av PP-tjenestens arbeid på systemnivå. Dette er noe PP-tjenesten allerede arbeider med og er ikke et nytt forslag.

Kapittel 12. Skadeforebygging og ordenstiltak

NTF har i utgangspunktet forståelse for behovet for å lovregulere tvang som nødverge. **Dessverre har forslaget fra utvalget til ny lovtekst en rekke svakheter og vi fraråder at det implementeres slik utvalget foreslår. Tvangsbruk er av de aller mest inngripende tiltakene overfor enkeltelever.** Da må man kreve at tvangsbruk hjemles i en forskrift som regulerer slik bruken mer detaljert.

Begrepsbruken er generelt sett svakt definert. F.eks. er verken «fysiske tiltak», «nødvendig», «vesentlig», «mindre inngripende», «nødverge» eller «nødrett», slik disse begrepene brukes i utvalgets forslag til § 12-1 andre ledd nærmere definert. Om begrepene «nødvendig» og «vesentlig» sier utvalget sågar at slike vurderinger vil være skjønnsmessige vurderinger. Med så vidt upresis begrepsbruk er det en stor fare for at reguleringen av tvangsbruk kan være mer til skade enn til nytte. I tillegg er det flere enkeltelementer i forslaget som er svært problematiske for elever med TS og komorbide tilstander:

- Utvalgets forslag til § 12-1 første ledd pålegger skolen å arbeide forebyggende mot skade og fare. Slikt forebyggende arbeid er viktig. Dessverre retter utvalget i sin beskrivelse av forebygging i for stor grad oppmerksomheten mot eleven og ikke mot skolen selv («[v]idere må skolen identifisere hva som både utløser og opprettholder atferd det må gripes inn mot, og vurdere hvordan dette kan håndteres på en best mulig måte. Hvis situasjonen gjentar seg eller det er grunn til å forvente det, må det settes i gang et arbeid med tanke på å avverge skade. Dersom skolen må gripe inn overfor en elev gjentatte ganger, kan dette være et uttrykk for at eleven har behov for nye eller andre tiltak for å forebygge at situasjoner oppstår i framtiden»).
- **NTF er kritisk til at utvalget ikke legger opp til at skolens plikt til forebyggende arbeid ikke inkluderer en plikt til å analysere eget opplæringsopplegg og hvordan dette kan påvirke elevens oppførsel.** NTF erfarer at det alt for ofte er skolens organisering av undervisningen som er det utløsende / bakenforliggende problemet og ikke elevens reaksjoner. Ved å rette oppmerksomheten om forebygging mot eleven retter man i for stor grad oppmerksomheten mot symptomer og glemmer årsakene til problemoppførselen.
- Utvalgets forslag til bestemmelser om skadeforebygging i § 12-1 andre ledd anviser kun hjemler for å avverge skade på andre personer eller på materiell. For skade på eleven selv viser utvalget til helse- og omsorgs-tj.l. kap. 9.
 - Dette kapittelet gjelder imidlertid kun psykisk utviklingshemming, og vil ikke gjelde for elever med andre vansker som TS. Elever med TS kan likevel komme i situasjoner der de risikerer å skade seg selv, uten at skolen etter utvalgets forslag vil kunne gripe inn. **NTF mener at også fysiske tiltak for å avverge skade på eleven selv burde vært eksplisitt nevnt under dette punktet.**

- Utvalget foreslår at skolen skal kunne gripe inn med «mindre inngripende fysiske tiltak» (jf. merknadene s. 737) for å opprettholde ro og orden dersom dette er nødvendig for å unngå mer inngripende tiltak.
 - Slik NTF ser det er dette å begynne i feil ende. Utvalget burde begynt med en vurdering av hvorfor tvangssituasjoner oppstår (feil organisering av skolehverdagen, for stor gruppestørrelse / manglende lærertetthet / sviktende kompetansegrunnlag). Det holder ikke at forslaget til § 12-1 første ledd pålegger skolen å arbeide forebyggende, særlig ikke når slik forebygging knyttes til forslaget til § 11-3 om null toleranse mot mobbing, vold, diskriminering og trakassering (JF. merknadene til forslaget til § 12-1 S. 737). Isolert sett er denne typen forebygging viktig, men den omfavner ikke situasjoner der det er skolens organisering og andre forhold knyttet til elevens skolehverdag som er problemet. For NTF er det velkjent at elever med TS ikke får den tilretteleggingen de trenger i skolehverdagen og at dette fører til situasjoner der elever utagerer. **NTF frykter derfor at en relativt åpent formulert rett til å gripe inn fysisk med det som sett fra skolens side oppfattes som «mindre inngripende» for å opprettholde ro og orden kan bli en sovepute.**
 - **NTF er også svært kritisk til at utvalget overhodet ikke problematiserer hva som kan oppleves som inngripende sett fra elevens ståsted.** Dersom en elev med TS opplever seg misforstått og at skolen organisatorisk og på andre måter ikke legger til rette for disse elevene skal få en positiv skolehverdag, vil de lett oppleve tiltak som langt mer inngripende og krenkende enn de er forstått sett fra skolens side. Elevens opplevelse av dette må aksepteres som styrende for tvangsbruken.
- Utvalget foreslår i § 12-1 fjerde ledd at tvangsbruk skal dokumenteres ved at rektor skal varsles og at rektor skal varsle kommunen / fylkeskommunen. Skoleeier gjøres på denne måten implisitt også til «tilsynsmyndighet».
 - På andre områder der det er snakk om inngripende tiltak overfor barn og unge, eksempelvis barnevern og helse, er det fylkesmannen som er tilsynsmyndighet. **NTF mener at ny opplæringslov eksplisitt bør inneholde en bestemmelse som sidestiller tvangsbruk i skolen etter kapittel 12 i forslaget til ny opplæringslov med tilsyn innen barnevern og helse og legges til fylkesmannen.** Det er viktig at tilsynet med tvangsbruk er lagt til et offentlig organ med tilstrekkelig avstand til skole og skoleeier.
- I § 12-1 femte ledd foreslår utvalget å lovfeste at «*[t]iltak som er allment aksepterte i samhandlinga mellom vaksne og barna dei har omsorg for*» ikke skal regnes som fysiske tvangstiltak etter paragrafen. Utvalget viser til at *betegnelsen «allment aksepterte»* både skal forstås ut fra «*type tiltak, tiltakets styrke/intensitet og til hvor ofte tiltaket må brukes*», og at dette «*må bero på en skjønsmessig vurdering*». Utvalget følger opp med å vise til at slike vurderinger «*henger nært sammen med hva slags atferd som kan anses som alminnelig på ulike alderstrinn, blant annet når det gjelder evne til ivaretagelse av påkledning, personlig hygiene, toaletterutiner og vanlig tilpasning til omgivelsenes krav*».
 - **For NTF er dette skremmende lesing. Utvalget kan umulig ha forstått hva det innebærer i skolehverdagen å ha TS eller andre nevrouviklingsforstyrrelser. Vi anbefaler sterkt at man fjerner forslaget til femte ledd i sin helhet.** Vi anbefaler også at departementet i det videre arbeidet med ny opplæringslov henter inn nødvendig kompetanse på TS og andre nevrouviklingsforstyrrelser for å unngå slike misforståelser som denne uttalelsen fra utvalget er et eksempel på.

Andre enkeltmerknader

- Utvalget foreslår i forslaget til § 2-2 andre avsnitt å pålegge kommunene og fylkeskommunene en oppfølgingsplikt ved «høgt fravær», og sier i merknaden til paragrafen at det «skal som utgangspunkt lite til før det er grunn til å agere ved fravær fra grunnskoleopplæringen».
 - **NTF er kritisk til at utvalget i dette i all hovedsak har vært opptatt av plikten til å delta i undervisningen og for øvrig i all hovedsak har rettet oppmerksomheten om fravær i videregående skole. Utvalget – og en ev. ny opplæringslov må i langt større grad problematisere skolens ansvar for hvordan egen undervisning og organiseringen av denne påvirker enkeltelever og fører til skolefravær.**
- Utvalget foreslår i § 2-2 tredje ledd å gi en lovhjemmel for å pålegge lekser. Det er presisert at det skal tas hensyn til elevenes rett til hvile og fritid.
 - NTF får gjennomgående mange spørsmål om lekser for elever med TS. Det er en kjent problemstilling at ticsfrekvensen er høyere i trygge omgivelser i hjemmet og at frekvensen øker når man blir sliten, dvs. når man skal gjøre lekser. Mange elever med TS har derfor store problemer med å gjøre pålagte lekser. Det er et gjennomgående problem at skoler / lærere ikke forstår utfordringer med lekser for elever med TS. **NTF er derfor fornøyd med at utvalget i merknadene til lovforslaget er tydelige på at det skal tas hensyn til den enkelte elevens rett til hvile og fritid og at det skal legges til rette for medvirkning fra foreldre i vurderinger av hvor mye lekser som skal gis. Dessverre kommer dette kun fram i merknadene og ikke i selve forslaget til lovtekst. NTF ber derfor om at lovteksten i forslaget til § 2-2 tredje ledd siste setning justeres slik at dette framgår direkte av lovteksten: «Det må tas hensyn til den enkelte elevens rett til hvile og fritid når skolen pålegger lekser».**
- Utvalget foreslår i forslaget til § 3-4 en ny bestemmelse om forsinket skolestart når det er «gode grunner» for dette.
 - **NTF er positive til muligheten for forsinket skolestart.** En del elever med TS vil kunne ha god nytte av dette.
- Utvalget foreslår å opprettholde / videreføre dagens bestemmelser om plikt til å opplyse barnevernet. Ihht. forslag til § 16-2 bokstav a) skal plikten gjelde når det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for alvorlige mangler i daglig omsorg / alvorlig omsorgssvikt, og ifølge bokstav c) skal plikten også gjelde når et barn viser alvorlige atferdsvansker, bl.a. i form av «normlaus åtfærd».
 - **NTF er kritisk til at denne plikten videreføres uten at det etableres langt klarere rutiner for innhold i og bakgrunn for slike varsler.** Ansatte i skolen må ha tilstrekkelig kompetanse til å forstå når organiseringen av skolehverdagen, herunder skolens egen manglende tilrettelegging for barn med TS, er årsaken til observert atferd.
 - NTF er vel kjent med at barnevernet i alt for mange tilfeller varsles med tro om / mistanke til at «normlaus åtfærd» skyldes omsorgssvikt i hjemmet der det faktisk er skolens manglende tilrettelegging som er årsaken. **Slik NTF opplever det er atferdsproblemer på skolen ved diagnostisert TS som regel knyttet til problemer mellom skolen og eleven i skolehverdagen og ikke mellom foreldre og eleven i hjemmet. Lovgivningen bør derfor tydeliggjøre at skolen før det sendes bekymringsmelding til barnevernet skal evaluere egen oppfølging av eleven.** Dette gjelder ikke minst bekymringsmeldinger knyttet til høyt skolefravær. Før man kobler inn

barnevernet, bør skolene gjøre seg kjent med utfordringene som ofte følger med, og rette sin oppmerksomhet mot skolens oppfølging av disse elevene.

- Utvalget viser til at en av hovedutfordringene med reglene om grunnopplæring for voksne er at det er uklart hva som gjelder og at samfunnsendringer har ført til at brukergruppen er en annen nå enn da dagens regler ble vedtatt. De foreslår derfor enkelte utvidelser av og endringer i reglene om grunnopplæring for voksne. **NTF er enig i dette.**
 - Det foreslås bl.a. at de som har «brukt opp» ungdomsretten kan få rett til videregående opplæring særskilt organisert for voksne og at den nedre aldersgrensen fjernes slik at voksne ned til 19 år får denne retten. **NTF støtter dette.**
 - Dagens regelverk om tilpasset opplæring (§ 1-3) gjelder i dag også for grunnskoleopplæring og videregående opplæring særskilt organisert for voksne. Utvalget foreslår at dette kravet erstattes av at opplæringen skal være universell og at det lovfestet at reglene om universell opplæring for barn og unge også gjelder for grunnopplæringen for voksne. Utvalget foreslår ikke å innføre krav om forsterket innsats overfor voksne.
 - Voksne som får videregående opplæring i tilbud som er særskilt organisert for voksne, har etter dagens opplæringslov ikke rett til spesialundervisning. Utvalget foreslår derfor å lovfeste en slik rett når slik tilrettelegging er nødvendig for at den voksne skal få forsvarlig opplæring. **NTF støtter dette.**